

Blaan, Bsayâ, Pilipino, na Inglis di Satu Liblu

4 Language Phrase Book

SUMMER INSTITUTE OF LINGUISTICS - Philippines, Inc.
Translators 1981 Publishers

Published
in cooperation with
Bureau of Elementary Education
and
Institute of National Language
of the
Ministry of Education and Culture

Additional copies of this publication
may be obtained from:

TCP

P.O. Box 423

Greenhills, Metro Manila

or

TCP

Nasuli, Malaybalay, Bukidnon 8201

Koronadal Blaan
Phrase Book - 4 Languages

37.11-381-3.31C 57.20PQ-814030N

Printed in the Philippines
SIL Press

PREFACE

The purpose of this book is to help speakers of Blaan to communicate with the speakers of Visayan, Tagalog, and English. Useful phrases are given in four languages. They are grouped by topics but are not dialogues. Translations are not literal.

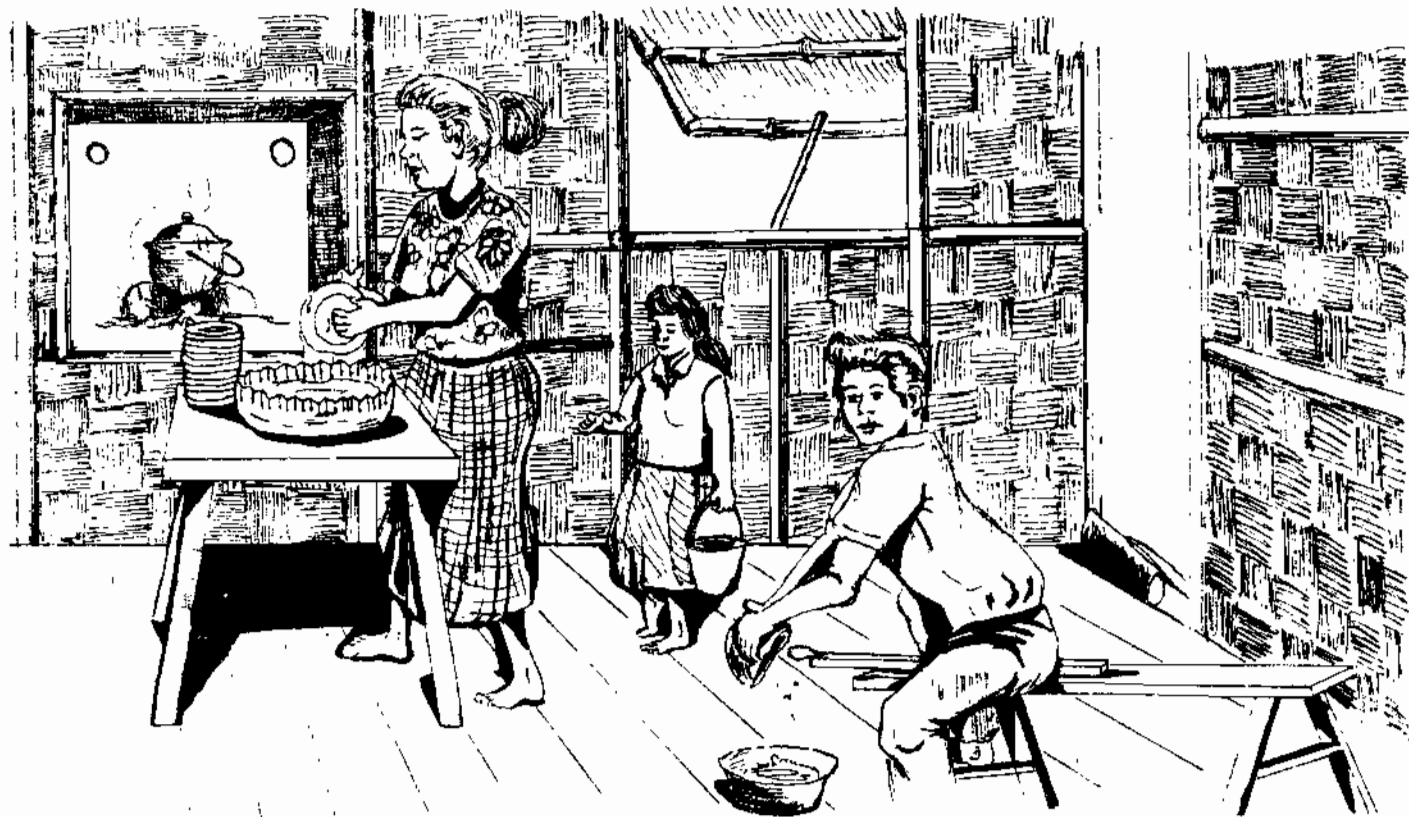
Special thanks to Rogelio Lintang who translated the Blaan, Nicanor Baligwat and his family who translated the Visayan, and Melchor Baligwat who did the drawings.

Kathy Rowell

Summer Institute of Linguistics

I Mnè di Lam Liblu Ani
(That which is Inside this Book)

1. Di Dalan	2-3
2. Di Gumnè	2-3
3. Dad Fye Kman Di Dademeito	4-5
4. Dad Salek Na Timel.....	6-9
5. Ku Nun To Falami Kel.....	12-13
6. Dad Malay.....	14-17
7. Ku Nun Tamdukito	20-23
8. Ku Gambet Ito Dademe Talù.....	26-27
9. Ku Smulat Ito Di Deme Banwe	28-29
10. Ku Kmaan Ito	32-35
11. Ku Mli Ito	36-37
12. Ku Magu Ito	40-43
13. Ku Nun Deme To Là Gadean i Dalan	44-45
14. Gablà Di Du	46-47
15. Ku Nun Salekito	48-49
16. Ku Nun To Tamdò	52-53
17. Dad Lmanaf	54-55
18. Kibò Du	58-63
19. Mse Ito	64-65
20. Filak	66-67

Di Dalan

Di Gumnè

Dad Fye Kman Di Dademeito

Dad Salek Na Timel

Di Dalan

1. Nè gufdum?
2. Nè gusngém?/Nè gusalum?
3. Lo déé.
4. Salu agu di gamu.

1. Diin ka gikan?
2. Asa ka?/Asa ka paingon?
3. Diha lang.
4. Moadto ako sa inyo.

Di Gumnè

1. Mayo.
2. Gamu kadî!
3. Myak gamu./Fles gamu.
4. Muna agu di gamu.
5. Mulê agu.
6. Mdâ ato nan.

1. Maayo.
2. Kamo diay!
3. Dayon kamo.
4. Mouna ako sa inyo.
5. Pauli na ako.
6. Adto na kita.

1. Saan ka nanggaling?
2. Saan ka pupunta?
3. Diyan lang.
4. Pupunta ako sa inyo.

1. Tao po.
2. Kayo pala!
3. Umakyat kayo.
Tuloy po kayo.
4. Mauuna na ako sa inyo.
5. Uuwi na ako.
6. Tayo na.

1. Where are you coming from?
2. Where are you going?
3. I am going there.
I'm just walking around.
4. I am going to your house.

1. Hello. (Call when
approaching a house).
2. So, it's you!
3. Come on up.
Come inside.
4. I'll go ahead.
(Said when leaving).
5. I'm going home.
6. Let's go now.

Dad Fye Kman Di Dademeito

1. Fye ngàyu.
Fye lawehan.
2. Fye gufanak i gamu banwe.
3. Kayègu dini du mtanak
banwe.
4. Too ge fulung tmagah.
5. Too ti fye nem i kakaanyu.
6. Too ge fulung talù Inglis.
7. Fakay ta ge talnadan?
8. Begyu gal tlang di gami.
9. Salamat./Bong fye di gamu.

1. Guapo ang inyong bata.
Maayo ang iyang lawas.
2. Maayo puy-an ang inyong
lugar.
3. Gusto nako dinhi kay
malinaw ang inyong lugar.
4. Maayo kang magluto.
5. Lami kaayo ang inyong
pagkaon.
6. Maayo kang mosulti ug
Inglis.
Maayo kang moiningles.
7. Mahimo ba kitang
litratoan/kodakan?
8. Kon may panahon pasiyo
kamo sa amo.
9. Salamat.

1. Maganda ang inyong anak.
Napakalusog.
2. Magandang tirahan ang
inyong lugar.
3. Gusto ko rito.
Tahimik na lugar.
4. Mahusay kang magluto.
5. Napakasarap ang inyong
pagkain.
6. Mahusay kang magsalita ng
Ingles.
7. Maaari ba kitang kunan ng
larawan?
8. Magpunta kayo sa amin.
9. Salamat po.

1. Your child is beautiful.
So healthy.
2. Your place is a nice
place to live.
3. I like it here.
It's a peaceful place.
4. You are a good cook.
5. Your meal was delicious.
6. You speak English very
well.
7. May I take your picture?
8. Please come to visit us
sometime.
9. Thank you.

Dad Salek Na Timel

1. Wanta.	1. Ambot lang. Wala ako mahibalo.
La gadègu dun.	Wala ako masayod.
2. Bayaam.	2. Sagdi lang.
3. Wanta gamu.	3. Kamo ang mag-igo.
4. Do nan.	4. Ako na lang.
5. Mdà agu nan.	5. Moadto na ako.
6. Flal ge. Salu ge dini.	6. Lakaw diri. Anhi diri.
7. Begam mebe do Coke.	7. Palihug, hatugi ako sa
Coke.
8. Nukaam fintù.	8. Abrihi ang purtahan.
9. Fnintuam bintanà.	9. Sirhi ang bintana.
10. Tayoam.	10. Mahimo bang maghulat sa
makadyat.
Là mlon.	
11. Ku mfakay, magin ge do.	11. Mahimo bang mouban ka sa ako?
12. Simto demem?/To demem?	12. Kinsa ang imong kauban?
13. Dileam mayor di banwe ayé?	13. Nakaila ka ba sa mayor
niadtong lugara?
14. Dilègu bawehan.	14. Naila nako sa nawong.
15. Dèt dagitan?	15. Kinsa ang iyang ngalan?

1. Ewan ko./Hindi ko alam.	1. I don't know.
2. Bayaan mo na.	2. Never mind.
3. Bahala kayo.	3. It's up to you.
4. Ako na.	4. I'll do it.
5. Aalis na ako.	5. I'll be going now.
6. Hali ka rito.	6. Come here.
7. Kung maari, dalhan mo ako
ng Coke.	7. Please bring me a Coke.
8. Buksan mo ang pinto.	8. Open the door.
9. Isara mo ang bintana.	9. Close the window.
10. Sandali lang.	10. Please wait a moment.
11. Maari bang sumama ka sa akin?	11. Please come with me.
12. Sino ang kasama mo?	12. Who is your companion?
13. Kilala mo ba ang alkalde
sa lugar na iyan?	13. Do you know the mayor of
that place?
14. Kilala ko siya sa mukha.	14. I know him by sight.
15. Ano ang pangalan niya?	15. What is his name?

16. Talà gtandàgu.
Taklifetgu nan.
17. Là gu too glabat.
18. Dèt ani?
19. Dèt ayé?
20. Dèt atù?
21. Simto mfun lafis ayé?
22. Kilen? Simto?/To dun?
Simto mfun?/To funan?
23. Nean?
Kan? Dèt kibò?
24. Kan ku là?
25. Nulitam kun i manam.
26. Fakay dé magin ge do?/
Fakay kè dnemem agu?
27. Nun sambiam kè?
28. Sagwê agu.

16. Wala ako mahinumdom.
Nahikalimot ako.
17. Wala nako masabti.
Dili ko masabtan.
18. Unsa ba kini?/Unsa ni?
19. Unsa ba kana?/Unsa na?
20. Unsa ba kadto?/Unsa to?
21. Kinsa ba ang tag-iya
niining lapis?
22. Kanus-a? Kinsa man? Kinsa ang
tag-iya?/ Kang kinsa?
23. Asa man?/Hain man?
Ngano man? Unsaon man?
24. Nganong dili?
25. Usba kono ang imong gisulti./
Mahimo bang isulti mo pag-usab
ang imong gisulti?
26. Mahimo ba nga imo akong
ubanan?
27. Aduna ka bay sinsilyo?
28. Nagdali ako./Gadali ako.

16. Hindi ko matandaan.
Nakalimutan ko na.

17. Hindi ko maunawaan.

18. Ano ito?

19. Ano iyan?

20. Ano iyon?

21. Kaninong lapis iyan?

22. Kailan?

Sino? Kanino?

23. Saan?/Nasaan?

Bakit? Papaano?

24. Bakit hindi?

25. Pakiulit mo nga ang iyong
sinabi.

26. Maaari bang samahan
mo ako?

27. May barya ka ba?

28. Nagmamadali ako.

16. I don't remember.

I have forgotten.

17. I do not understand.

18. What is this?

19. What is that?

20. What is that (far away)?

21. Whose pencil is that?

22. When?

Who? Whose?

23. Where?

Why? How?

24. Why not?

25. Please repeat what you
said.

26. Would you please
accompany me?

27. Do you have small change?

28. I'm in a hurry.

Ku Nun To Falami Kel

Dad Malay

Ku Nun To Falami Kel

1. Nè too ti gumdàyu?/

Nè gumdàyu?

2. Nè gufanakyu ani?

3. Nè gufduyu ani?

4. Dèt i fakaygu nimò di
gamu?

5. Tlang agu.

6. Fò kelam kè?

7. Hae, fò kelgu balfabi fdu
di Dabaw.

1. Taga-asa man kamo?

2. Asa kamo magpuyo karon?/
Diin man kamo mopuyo
karon?

3. Diin man kamo gikan?/
Asa pa ba kamo gikan?

4. Unsa bay akong ika-alagad
kaninyo?

5. Namisita lang ako.

6. Karon ka lang ba miabot?/
Karon ka lang?

7. Oo. Kagahapon pa ako
miabot gikan sa Dabaw.

1. Taga saan po ba kayong talaga?
2. Saan kayo nakatira ngayon?
3. Saan kayo galing ngayon?
4. Ano ang maipaglilingkod ko sa inyo?
5. Dumadalaw lang ako.
6. Kararating mo ba lang?
7. Oo. Kararating ko lang kahapon galing sa Dabaw.

1. Where are you from originally?
2. Where are you staying now?
3. Where did you just come from?
4. What can I do for you?
5. I just came to visit.
6. Have you just arrived?
7. Yes, I came just yesterday from Davao.

Dad Malay

1. Mlawil fa maam?	1. Buhi pa ba ang imong
amahan/papa?
2. Hae, gabay yêgu mati di
satu fali tamliis.	2. Oo, apan ang akong mama/
inahan namatay niadtong
niaging tuig.
3. File gamu saflanek?	3. Pila kamo ka managsoon?
4. Walu gami saflanek.	4. Walo kami ka managsoon.
5. Ge kè twege?	5. Ikaw ba ang kamagulangan?
6. Ise, do twali.	6. Dili, ako ang kamanghuran.
7. File falim?	7. Pila ba ang imong edad?/
Pilay edad mo?
8. Nun yaanam?	8. May bana/asawa ka na ba?
9. Tanun ngàyu?	9. May anak na ba kamo?
10. Hae, nun lime ngàmi.	10. Oo, lima ang among anak.
11. Lwe libun na tlu lagi.	11. Duha ang babaye ug tulo
ang lalake.

1. Buhay pa ba ang tatay mo?	1. Is your father still living?
2. Oo, pero ang nanay ko ay namatay noong isang taon.	2. Yes, but my mother died last year.
3. Ilan kayong magkakapatid?	3. How many kids are in your family?
4. Walo kami magkakapatid.	4. There are eight of us kids in the family.
5. Ikaw ba ang panganay?	5. Are you the oldest?
6. Hindi, ako ang bunso.	6. No, I am the youngest.
7. Ilang taon ka na?	7. How old are you?
8. May asawa ka ba?	8. Do you have a husband/
wife?
9. May anak na ba kayo?	9. Do you have children?
10. Oo, mayroon na kaming limang anak.	10. Yes, we have five children.
11. Dalawang babae at tatlong lalaki.	11. Two are girls and three are boys.

mà	amahan/papa	ama	father
yê	inahan/mama	ina	mother
ngà	bata	anak	son/daughter
yaan	bana	asawa	spouse/husband
yaan	asawa	asawa	spouse/wife
balu	biuda/biudo	balo	widow/widower
yaanto	pangasawunun	nobyong/nobyang	fiance/fiancee
flanek	igsoon	kapatid	brother/sister
too twali	kamanghuran	bunso	youngest
too twege	kamagulangan	panganay	oldest
tamê/fù	lolo/lola/apuhan	nuno	grandparent
tamê/fù	apo	apo	grandchild
kay mà/kay yê	uyo-an/aya-an	tiyuhin/tiyahin	uncle/aunt
satu ngàgu/ngà	pagumangkon ko	pamangkin ko	my nephew/niece
flanekgu			
flanekgu di bali/	ikaduha nako/	pinsan ko	my cousin
satu flanekgu	ig-agaw ko		

tewe	ugangan	biyanan	parent-in-law
yaw/feg	bayaw	bayaw	brother-in-law
fê	umagad	hipag	sister-in-law
tewe	ugangan	manoyang	son/daughter- in-law
dad flanek	kaubanan	mga kamag-anak	relatives
deme sagbet/ deme sgalak	kahigalaan	kaibigan	friend
deme kasfati	kaaway	kaaway	enemy
to	tawo	tao	person
lagi	lalake	lalaki	male
libun	babaye	babae	female
ngâ	bata	bata	child
sawang lagi	ulitawo	binata	unmarried man
sawang libun	dalaga	dalaga	unmarried woman
tua lagi/libun	tigulang nga lalake/babaye	matandang lalaki/ babae	old man/woman

Ku Nun Tamdukito

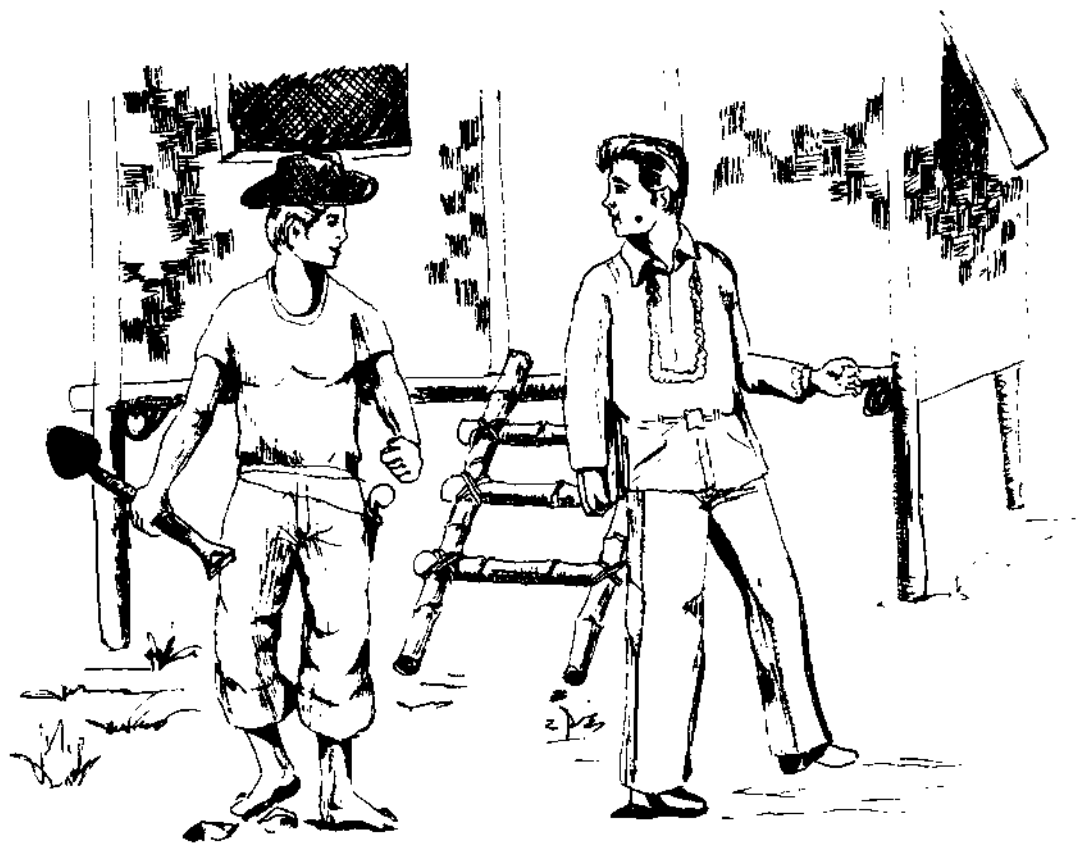
Ku Nun Tamdukito

1. Sasè nawan.	1. Luya ang paminaw niya sa
iyang lawas.
2. Nun tamdukan.	2. May sakit siya.
3. Salu ge di mulung.	3. Pakigkita/Pahiling sa
doktor.
4. Nè gutamlogu gal mulung?	4. Asa ko makakita ug doktor?/
Asa ko makita ang doktor?
5. Kibò tamdukam?	5. Kumusta ang imong sakit?
6. Tamduk ulugu.	6. Sakit ang akong ulo.
7. Mutà agu balbutang.	7. Nagsuka ako kagabii.
8. Langal matagu na tanano.	8. Hanap ang akong mata ug
gitugnaw.
9. Keng nun tamdukgu malaria.	9. Tingali may malaria ako.
10. Tanbakta ge bulung.	10. Indiksionan kita.
11. Ninumam bulung ani kat
ltudu.	11. Imna kining tambal kada
udto.

1. Masama ang kaniyang pakiramdam.	1. He doesn't feel well.
2. May sakit siya.	2. He is sick.
3. Pumunta ka sa doktor/manggagamot.	3. Go to the doctor.
4. Saan ako tatawag ng manggagamot/doktor?	4. Where can I find a doctor?
5. Kumusta ang sakit mo?	5. How is your sickness?
6. Masakit ang ulo ko.	6. I have a headache.
7. Nagsuka ako kagabi.	7. I vomited last night.
8. Nahihilo ako at may lagnat.	8. I feel dizzy and have chills.
9. May malaria yata ako./Baka may sakit akong malaria.	9. I think I have malaria.
10. Iineksiyonan kita.	10. I will give you a shot.
11. Inumin mo ang gamot na ito tuwing tanghali.	11. Take this medicine every day at noon.

sigal	bukton	bisig	arm
kagol	likod	likod	back
laweh	lawas	katawan	body
tulan	bukog	buto	bone
bà	baba	baba	mouth
kfe	dughan	dibdib	chest
klinge	dalunggan	tainga	ear
sigu	siko	siko	elbow
mata	mata	mata	eye
baweh	nawong	mukha	face
knamat	tudlo	daliri	finger
blî	tiil	paa	foot

bunah	agtang	noo	forehead
wak	buhok	buhok	hair
tnalò	kamot	kamay	hand
fufung	kasing-kasing	puso	heart
bukal	tuhod	tuhod	knee
tutù	tutuy	tutuy	breast
tnugu	kuku	kuku	fingernail/ toenail
tiyen	tiyan	tiyan	stomach
ulu	ulo	ulo	head
ilung	ilong	ilong	nose
lial	liug	liig	neck

Ku Gambet Ito Dademe Talû

Ku Smulat Ito Di Deme Banwe

Ku Gambet Ito Dademe Talù

1. Fulung ge talù Tagalog?	1. Mahibalo ka bang mosulti ug Tagalog?
2. Fulung agu tukay gabay là fulung agu ku dèt kmangu dun.	2. Mahibalo ako ug gamay apan dili ako makasulti.
3. Galmabat agu tukay talù.	3. Makasulti ako ug gamay.
4. Dèt_____ di gamu talù?	4. Unsa ang_____ sa inyong sinultian?
5. Glabatam kè i mangu?	5. Nakasabot ka ba sa akong gisulti?
6. Là glabatgu dun.	6. Wala ako makasabot.
7. Nulitam kun.	7. Usba kono.
8. Fanganagam taluam.	8. Hinaya ang imong sulti.
9. Too ge fulung talù Inglis.	9. Maayo kang mosulti ug Ingles./
Maayo kang moiningles.
10. Là fye i do ktalù.	10. Dili maayo ang akong sinultian.
11. Gambet agu fa talù Bsaya.	11. Magtuon ako ug sulti sa Binisaya.

1. Marunong ka bang magsalita ng Tagalog?	1. Do you know how to speak Tagalog?
2. Nauunawaan ko po ng kaunting unit hindi ako makapagsalita.	2. I understand a little but I don't know how to speak it.
3. Nakakapagsalita ako ng kaunti.	3. I speak it a little.
4. Ano ang _____ sa inyong salita?	4. How do you say _____ in your language?
5. Naunawaan mo ba ang aking sinabi?	5. Did you understand what I said?
6. Hindi ko po naunawaan.	6. I did not understand.
7. Pakiulit mo nga.	7. Please repeat that.
8. Magsalita ka ng marahan.	8. Speak more slowly.
9. Mahusay kang magsalita ng Ingles.	9. You speak English well.
10. Hindi maayos ang aking pagsasalita.	10. My speech is not good.
11. Nag-aaral pa lamang akong magsalita ng Binisaya.	11. I am still learning how to speak Visayan.

Ku Smulat Ito Di Deme Banwe

1. Fdemam agu bolpénam là mlo.
2. Febe agu surat di yêgu.
3. Nè gusngégu febe surat ani?
4. Filma ge dini.
5. Nebeyu surat ani di gal guftatek surat.
6. File bayad febe i surat ani?
7. Nè gumfakaymi febe télégrama?

1. Pahulama ako sa imong bolpen.
2. Magpadala ako ug surat sa akong mama/inahan.
3. Asa ko magpadala ug surat niini?
4. Pirmahé dinhi.
5. Dalha kining surat ngadto sa Pos Opis.
6. Pila ba ang makabayad ko sa pagpadala niining surat?
7. Asa kami magpadala ug telegrama?

1. Pahiram nga ng bolpen mo sandali.
2. Magpapadala ako ng sulat sa nanay ko.
3. Saan ko ipapadala itong sulat?
4. Lumagda kayo rito.
5. Dalhin ninyo ang sulat na ito sa koreo.
6. Magkano ang bayad na ipinadala kong sulat na ito?
7. Saan kami maaaring magpadala ng telegrama?

1. May I borrow your pen for a moment?
2. I will send a letter to my mother.
3. Where do I go to send this letter?
4. Sign your name here.
5. Take this letter to the post office.
6. How much will it cost to send this letter?
7. Where can we send a telegram?

Ku Kmaan Ito

Ku Mli Ito

Ku Kmaan Ito

1. Bitil agu na moolinum.
2. Kmaan ato nan.
3. Too gamu kmaan.
Nang gamu myà.
4. Fye nem i kakaan ani.
5. Lêyu man mwè.
6. Là mayè agu du bsol agu.
7. Banlém agu tukay éél.

1. Gigutom ako ug giuhaw.
2. Mangaon na kita./
Mangaon na ta.
3. Kaon kamo ug maayo.
Ayaw kaulaw.
4. Lamian kini nga pagkaon.
5. Pagdugang kamo.
6. Salamat, apan busog
na ako.
7. Mahimo bang tagaan mo ako
ug tubig?

1. Nagugutom ako at nauuhaw.

2. Kumain na tayo.

3. Kumain kayong mabuti.

Huwag kayong mahiya.

4. Masarap ang pagkaing ito.

5. Kumuha pa kayo.

6. Ayaw ko na.

Busog na ako.

7. Pahingi po ng tubig.

1. I am hungry and thirsty.

2. Let's eat now.

3. Eat well.

Don't be shy.

4. This food is delicious.

5. Take some more.

6. I can't.

I'm full.

7. Give me a drink of water
please.

falyà
tabong afus
fusù saging
blangul
munggu/blatung
kasilà kayu
agul
sgatong
ahus
malah tanà
kalsuna
malah fulè
labuk
tambasal
kasilà
kalmatì

ampalaya
dabong
puso sa saging
batung
mongo
kamoteng kahoy
mais
talong
ahus
luy-a
sibuyas
sili nga hatang
upo
kalabasa
kamote
kamatis

ampalaya
labong
puso ng saging
sitao
songgo/balatong
kamoteng kahoy
mais
talong
bawang
luya
sibuyas
siling pula
upo
kalabasa
kamoteng baging
kamatis

ampalaya
bamboo shoots
banana blossom
long beans
mongo beans
cassava
corn
eggplant
garlic
ginger
onion
red pepper
white squash
yellow squash
sweet potatoes
tomato

saging
lfò
agit
bayabas

saging
lubi
butong
bayabas

saging
niyog
buko
bayabas

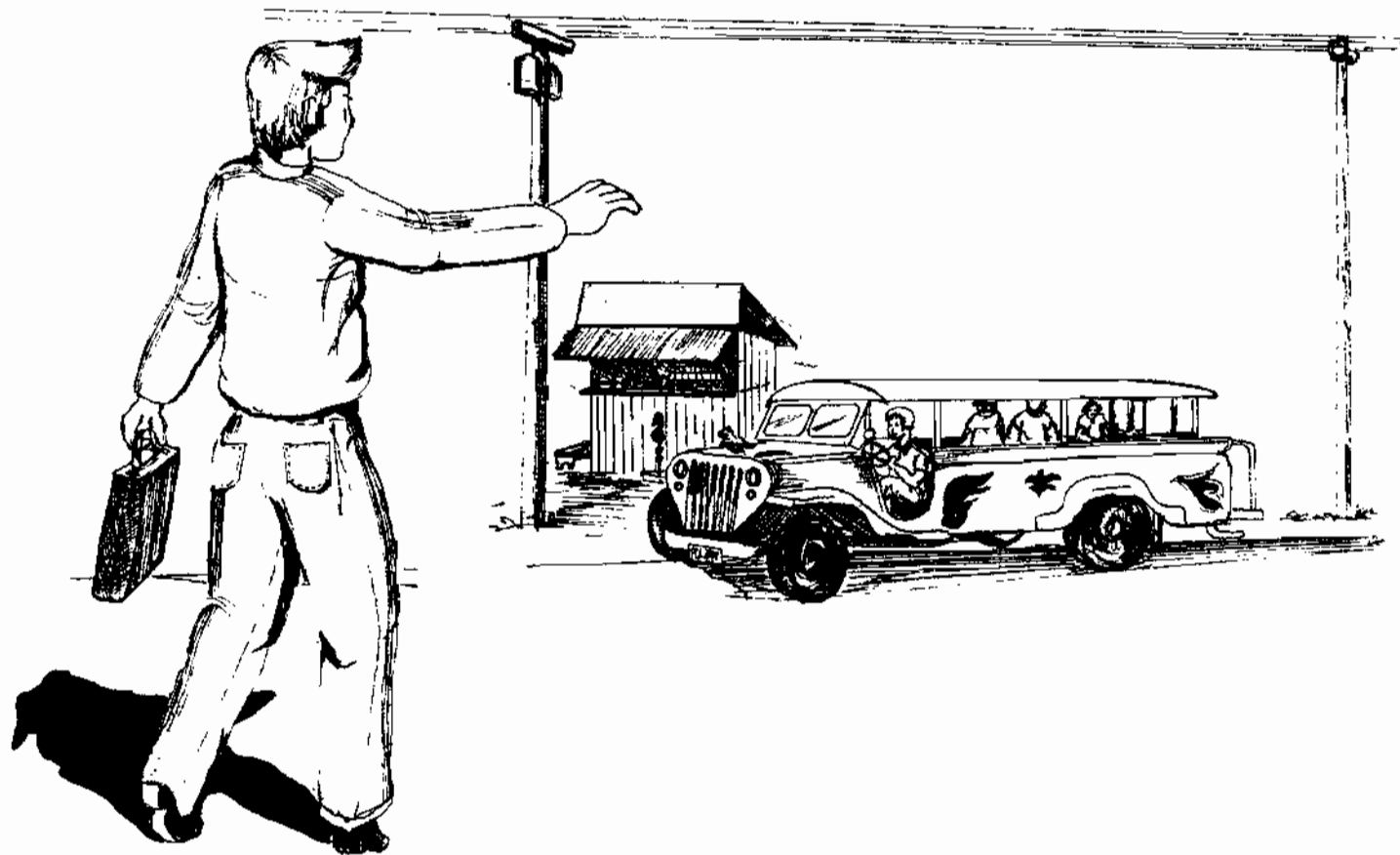
banana
coconut
young coconut
guava

kalamansi badak mangga tafayà fandan baungon	limonsito nangka mangga kapayas pinya baungon	kalamansi nangka mangga papaya pinya suha	kalamansi jackfruit mango papaya pineapple pomelo
ungad safi anuk klangéh fangus nalaf bibik ungad sdè	karne sa baka manok alimangu bulad isda itik karne sa baboy	karning baka manok alimasag daing isda pato karning baboy	beef chicken crab dried fish fish duck pork
kafi tsa gatas kahì mamis	kape tsa gatas asin kalamay/asukar	kape tsa/tsaa gatas asin asukal	coffee tea milk salt sugar

Ku Mli Ito

1. File satu mitro falnas
ani?	1. Tag-pila ang metro niining
inyong tela/panapton?
2. Tay kdatah sa!
Fakay kè beg nun fni?	2. Hay kamahal!
May hangyo ba?
3. Beg kibò mdanà ani.	3. Barato na.
4. File i kayeam?	4. Pila ba ang imong gusto?/
Pila ba ang hangyo mo?
5. Tananuam tukay.	5. Dungagi gamay./
Pataas-taasi ug gamay.
6. File mitro i nweam?	6. Pila ka metros ang imong kuhaon?
7. Blém di lime filak?	7. Ikahatag mo ba sa singko pesos?
8. Mayè gamu mli basket?	8. Gusto kamo mopalit ug basket?/
Mopalit ba kamo ug basket?
9. Simto mimò ayé?	9. Kinsay nagbuhat?
10. Do sa. Mimò ayé di tnalò.	10. Ako. Hinimo sa kamot.
11. Nè gugambetam mimò basket?	11. Diin ka makakat-on sa
pagbuhat ug basket?
12. Tdò yêgu.	12. Gitudlo sa akong inahan./
Gitudloan ako sa akong
inahan.

1. Magkano ang isang metro ng telang ito?	1. How much is a meter of this cloth?
2. Ang mahal naman! Maaari bang tumawad?	2. How expensive! Could I have a little discount?
3. Napakamura na ito.	3. It's very inexpensive as it is.
4. Magkano ang gusto mo?	4. How much would you want to pay for it?
5. Dagdagan mo pa ng kaunti.	5. Offer a bit more.
6. Ilang metro ang kukunin mo?	6. How many meters will you get?
7. Ibibigay mo ba ng limang piso?	7. Can you give it for five pesos?
8. Gusto ba ninyong bumili ng basket?	8. Would you like to buy a basket?
9. Sino ang gumawa niyan?	9. Who made it?
10. Ako po. Gawa po ito sa kamay.	10. I made it myself. It's hand-made.
11. Saan ka natutong gumawa ng basket?	11. Where did you learn how to make baskets?
12. Tinuruan po ako ng nanay ko.	12. My mother taught me.

Ku Magu Ito

Ku Nun Deme To Là Gadean I Dalan

Gablà Di Du

Ku Nun Salekito

Ku Magu Ito

1. Do nan mebe.	1. Ako na lang ang magdala.
2. Nangam nan.
Nun mebe dun.	2. Ayaw na lang.
Naa nay modala.
3. Tnagakam satu ayé, du do
mebe dun.	3. Ibilin kana kay ako ang
magdala.
4. File kè ntukam di kdee
ani?	4. Pila ang imong singil niining
tanang?/ Pila ba kining tanang?
5. Tay kdatah sa!
Lo fat filak sen.	5. Hay kamahal!
Kwatro pesos na lang.
6. Salu gamu kè di Dabaw?	6. Moadto ba kamo sa Dabaw?
7. Hae, dét snakaymi salu
ditù?	7. Oo, unsay among sakyan
paingon didto?
8. Smakay gamu di bus ayé.	8. Sakay kamo nianang bus.
9. Tmadol gamu di do.	9. Sunod lang mo nako/kanako.
10. Nè gusmakay salu ngatù di
Makar?	10. Unsay sakyanan paingon sa
Makar?
11. Sablà déé, gabay fye fa ku
smakay gamu traysikel.	11. Diha dapit, apan maayo pa
ang magsakay na lang ug traysikel.
12. Dét klo salu di Ladyangas?	12. Unsa kadugay paingon
sa Dadiangas?

1. Ako na lang ang magdadala.	1. I will carry it.
2. Huwag na.
May magdadala na.	2. Never mind.
Someone is doing it already.
3. Iwan mo ang isang iyan at
ako na ang magdadala.	3. Leave that one and I will
carry it.
4. Magkano ang sisingilin mo
sa lahat ng ito?	4. How much will you charge
for all this?
5. Ang mahal naman!
Apat na piso na lang.	5. That's too much!
I will give you four pesos only.
6. Pupunta ba kayo sa Dabaw?	6. Are you going to Davao?
7. Oo, ano ang aming
sasakyan papunta roon?	7. Yes, what do we take to get
there?
8. Sumakay kayo sa bus na iyan.	8. You take that bus.
9. Sumunod kayo sa akin.	9. Follow me.
10. Saan ang sakayan patungo
sa Makar?	10. Where do I get a ride to
Makar?
11. Sa dako roon, pero mabuti
pa ay sumakay kayo sa traysikel.	11. Over there, but it's
better to take a tricycle.
12. Gaano katagal ang biyahe
papunta sa Dadiangas?	12. How long is the trip to
Dadiangas?

13. Milah di walu oras.

14. Fye kè ku mebe ato
bnatuto?

15. Nè gutufayu?

16. Magin gamu?

17. Smakay ge nan.
Kahgu di tah dyip i
lulenyu.

18. File sukéygu gagin
lulengu?

19. Tufa agu di fadyan.

13. Mga walo ka oras.

14. Maayo siguro nga magbalon
kita?

15. Asa ba kamo manaog?

16. Mouban ba kamo?

17. Sakay na lang.
Ibutang nako sa dyip
ang inyong karga.

18. Pila ang akong plite ug sa
akong karga?

19. Manaog ako sa merkado/
palengke.

13. Humigit-kumulang sa walong oras.	13. Eight hours, more or less.
14. Mabuti ba magdala tayo ng pagkain sa daan?	14. Should we take something to eat on the way?
15. Saan kayo bababa?	15. Where will you get off?
16. Sasama ba kayo?	16. Are you coming?
17. Sakay na.
Ilalagay ko ang kargada ninyo sa ibabaw ng dyip.	17. Get on.
I will put your cargo on top of the jeep.
18. Magkano ang aking pasahe pati kargada ko?	18. How much is the fare for myself and the cargo?
19. Bababa ako sa palengke.	19. I'll get off at the market.

Ku Nun Deme To Là Gadean I Dalan

1. Fles gamu.	1. Lahus lang mo./
Diritso lang kamo.
2. Magu gamu di kwanan di syat.	2. Patuo kamo pag-abot ninyo sa kanto/iskina.
3. Magu gamu di bibeng ku tagliusyu kitay.	3. Pawala kamo sa pag-abot ninyo sa pikas sa tulay.
4. Nè maam na yéam?	4. Hain ang imong amahan ug inahan?
5. I màgu mnè di tah gumnè, na yêgu mnè di dungan gumnè.	5. Ang akong papa ana-a sa taas apan si mama na-a sa silong.
6. Ditù gumnè kay màgu di kagol simbahan.	6. Ang balay nga luyo sa simbahan iya sa akong uyoan/tiyo.
7. Myak gamu.	7. Saka mo./Saka kamo.
8. Tufa gamu.	8. Panaog na mo./Kanaog kamo.
9. Fanak di syat.	9. Honong sa likuanan./
Para sa kanto/iskina.
10. Tufa agu dini.	10. Manaog ako dinhi.

1. Lumakad kayo ng
tuloy-tuloy.	1. Go straight ahead.
2. Kumanan kayo sa kanto.	2. Turn right at the corner.
3. Kumaliwa kayo pagkalampas
ng tulay.	3. Turn left after the
bridge.
4. Nasaan ang tatay at nanay
mo?	4. Where are your father and
mother?
5. Ang tatay ay nasa itaas,
ang nanay ko naman ay
nasa ibaba.	5. My father is upstairs but
mother is downstairs.
6. Ang bahay na nasa likod sa
simbahan ay sa aking
tiyo.	6. The house behind the
church is my uncle's.
7. Umakyat kayo.	7. Climb up.
8. Bumaba kayo.	8. Come down.
9. Para sa kanto./
Huminto sa kanto.	9. Stop at the corner.
10. Bababa na ako rito.	10. I will get off here.

Gablà Di Du

1. Fye du là mulenan.
2. Too minit ani duenan du
makét du.
3. Too tno.
4. Mbal nus duenan nun balat
di mahin.
5. Fitak i dalan duenan too
mulen.
6. Too bong ulen balfabi.
7. Mukat agu balbutang du
kmilet.
8. Too minit di Ladyangas
gabay too tno dini.

1. Maayo kay wala mag-ulan.
2. Alimot kaayo kay ting-init
man karon.
3. Matugnaw kaayo.
4. Mahangin kaayo tungod kay
may bagyo sa dagat.
5. Lapok ang dalan kay
ting-ulan.
6. Kusog ang ulan kagahapon.
7. Nakamata ako kagabii tungod
sa dalugdog.
8. Mainit sa Dadiangas apan
tugnaw dinhi.

1. Mabuti at hindi na umuulan.
2. Napakainit dahil tag-init na ngayon.
3. Masyadong maginaw./
Masyadong malamig.
4. Mahangin dahil may bagyo sa dagat.
5. Ang daan ay maputik dahil tag-ulan.
6. Umulan ng napakalakas kahapon.
7. Nagising ako dahil sa kulog kagabi.
8. Mainit sa Dadiangas pero maginaw dito.

1. It's good that it's not raining.
2. It is very hot because it's dry season.
3. It is very cold.
4. It is very windy because there is a storm at sea.
5. The road is muddy because it's rainy season
6. It rained very hard yesterday.
7. The thunder woke me up last night.
8. It is hot in Dadiangas but it is cold here.

Ku Nun Salekito

1. Fakay kè smalek?
2. Nè gumligu liblu?
3. Nè gumfakaygu fafye lilus?
4. Nè gal gufdot kifan?
5. Nè gal gumli tikit kafal?
6. Nè i dalan salu di fadyan?
7. Nè gunun fye gukmaan?
8. Too mawag fa kè di
Bukidnon?

1. Mahimo ba nga mangutana?
2. Asa ako makapalit ug
libro?
3. Asa ako magpaayo sa relo?
4. Asa ba ang dunay dentista?
5. Asa man magpalit ug tiket
sa bapor?
6. Asa dapit ang dalan
paingon sa merkado/
palengke?
7. Asa dapit ang maayong
kan-anan/restorant?
8. Layo pa ba paingon sa
Bukidnon?

1. Puwede ho ba akong magtanong?

2. Saan ako makakabili ng
libro?

3. Saan maaaring magpakumpuni
ng relo?

4. Saan mayroon dentista?

5. Saan makakabili ng tiket
sa bapor?

6. Saan ang papuntang
palengke?

7. Saan mayroon mabuting
restaurant?

8. Mas malayo pa ba sa
Bukidnon?

1. May I ask a question?

2. Where can I buy a book?

3. Where can I get a watch
repaired?

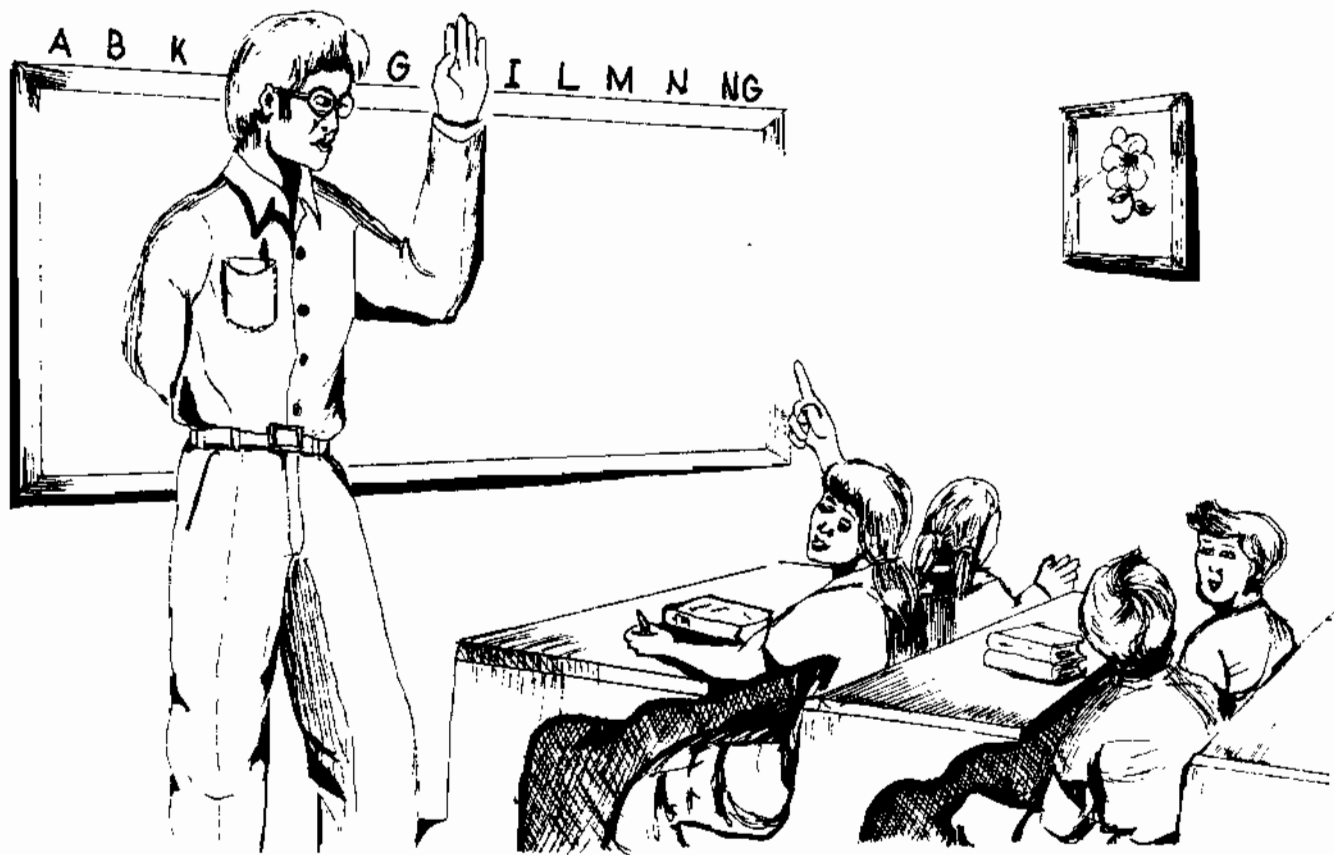
4. Where is a dentist?

5. Where is the boat ticket
office?

6. Which is the way to the
market?

7. Where is a good restaurant?

8. Is it much further to
Bukidnon?

Ku Nun To Tamdò

Dad Lmanaf

Ku Nun To Tamdò

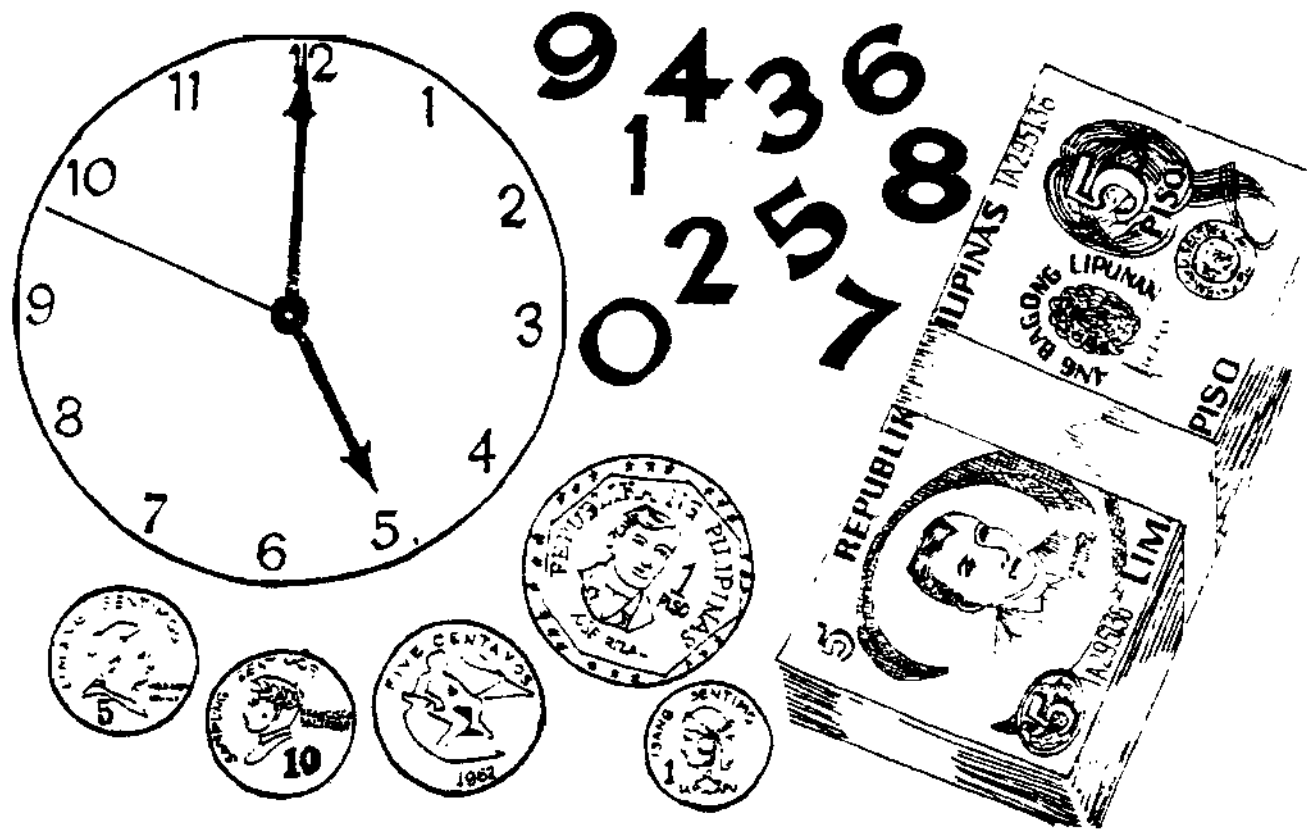
1. Flinge gamu muna.	1. Paminaw usa kamo.
2. Too gamu flinge.	2. Paminaw ug maayo.
3. Tnimelyu i dad salek.	3. Tubaga ang mga pangutana.
4. Bnasayu too fangal.	4. Basaha ug kosug.
5. Bnasayu tooyu fanganag.	5. Basaha sa hilom.
6. Tooyu nulit ganbet.	6. Tun-i pag-usab.
7. Smalek agu, na tnimelyu.	7. Mangutana ako ug tubaga./
Tubaga ang akong pangutana.
8. Tadag ge.	8. Tindog.
9. Sudeng ge.	9. Lingkod.
10. Ftadagyu tnalòyu ku
gadèyu i timelan.	10. Ipataas ang inyong kamot kon
nahibaloan ninyo ang tubag.
11. Fangalam.
Là lingemi ge.	11. Kus-ga.
Dili ka namo madungog.
12. fye	12. maayo
13. fulung	13. mahibalo
14. sasè	14. lain
15. dunan	15. husto
16. ise	16. sayop
17. hae	17. oo
18. là	18. dili

1. Makinig muna kayo.	1. Listen first.
2. Makinig kayong mabuti.	2. Listen carefully.
3. Sagutin ninyo ang tanong.	3. Answer the question.
4. Basahin ninyo ng malakas.	4. Read aloud.
5. Basahin ninyo ng mahina.	5. Read silently.
6. Pag-aralan ninyo itong muli.	6. Study it again.
7. Magtatanong ako, sagutin
ninyo.	7. I'll ask a question, you
answer.
8. Tumayo ka.	8. Stand up.
9. Maupo ka.	9. Sit down.
10. Itaas ninyo ang inyong kamay
kung alam ninyo ang sagot.	10. Raise your hand if you
know the answer.
11. Lakasam mo.
Hindi ka namin marinig.	11. Speak louder.
We can't hear you.
12. mabuti	12. good
13. magaling	13. knowledgeable
14. masama	14. bad
15. tama	15. right
16. mali	16. wrong
17. oo	17. yes
18. hindi	18. no

Dad Lmanaf

kalabaw	kabaw	kalabaw	carabao
kukû	iring	pusa	cat
ngà anuk fò misà	piso	sisiw	chick
anuk	manok	manok	chicken
safì	baka	baka	cow
bwaya	bu-aya	bwaya/buwaya	crocodile/ alligator
uhe	usa	usa	deer
ayem	iro	aso	dog
fak	baki	palaka	frog
ngà fak	bita-bita	kite-kite	tadpole
kalyalu	gibati	tuko	gecko
fabu	pabo	gansa	goose
taneфе	himungaan/inayan	inahing manok	hen
kudà	kabayo	kabayo	horse
mangat bali	tiki	butiki	house lizard
angok	unggoy	unggoy/matsing	monkey
ungéh	ilaga	daga	mouse
sdè/blak	baboy	baboy	pig
masel	sunoy	tandang	rooster

ulad	bitin	ahas	snake
bau/fnu	baoo/pawikan	pagong	turtle/tortoise
gulam	lamigas	langgam	ant
tmaing	buyog	bubuyog	bee
kalbangi	alibang-bang/ kaba-kaba	paru-paro	butterfly
salyufen	aluhipan/ohipan	alupihan	centipede
kaba	uk-ok	ipis	cockroach
mulah	labong/alindanaw	tutubi	dragonfly
kafti	aninipot	alitaptap	firefly
kutu ayem	purgas	pulgas	flea
sisif	bunhok	hanip	chicken flea
langad	langaw	langaw	fly
kalfadag	apan-apan/ talisik	balang-tipaklong	grasshopper
kutu	kuto	kuto	louse/lice
blabang	lamok	lamok	mosquito
ifas	gamay nga uk-ok	gamu-gamu	cockroach
kalmamò	gagamba	gagamba	spider
kanok	anay	anay	termite
balulu	ulod	uod/bulati	worm

Kibò Du

Mse Ito

Filak

Kibò Du

1. Dèt oras i katbùla stifun?
2. a las nuwibi di flafus;
a la una di flabi;
a las sais midya di kifuh
3. Too mlo kè?
4. Dèt oras kè?
5. Gfulé gamu nan.

Linggu
Lunis
Martis
Miyérkolis
Huwébis
Biyérnis
Sabadu

1. Unsay oras/Kanus-a
magsugod ang miting?
2. a las nuebe sa buntag;
a la una sa hapon;
a las sais i medya sa
gabii
3. Madugay pa ba kaayo?
4. Unsay oras?/
Unsang orasa na?
5. Ulahi na kamo.

Domingo
Lunes
Martes
Miyerkoles
Huebes
Biyernes
Sabado

1. Anong oras magsisimula ang pulong?
2. a las nueve ng umaga;
a la una ng hapon;
a las seis medya ng gabi
3. Matatagalan pa ba?
4. Anong oras na?
5. Huli na kayo.

Linggo

Lunes

Martes

Miyerkoles

Huebes

Biyernes

Sabado

1. What time does the meeting start?
2. at nine in the morning;
at one in the afternoon;
at six-thirty in the evening
3. Will it be a long time yet?
4. What time is it?
5. You're late.

Sunday

Monday

Tuesday

Wednesday

Thursday

Friday

Saturday

1. mdu; kifuh
2. mdu ani; kadang kifuh
3. balfabi; balbutang
4. fayah; fayah di kifuh
5. talwe butang
6. talwe butang di kifuh
7. balfabi di flabi
8. saklawat

9. takifuh
10. tngà butang
11. mayè mwas
12. ltudu
13. flabi
14. sdaf du

1. adlaw; gabii
2. karong adlaw; karong gabii
3. kagahapon; kagabii
4. ugma; ugma sa gabii
5. niadtong isa ka adlaw
6. niadtong isa ka gabii
7. kagahapon sa hapon
8. kangit-ngit/
pag-agan sa kahayag
ug kangitugit
9. pagkangit-ngit
10. tungang gabii
11. kagdlawon
12. udto
13. hapon
14. pagsilong sa adlaw/kasadpan

1. araw; gabi
2. ngayon; mamayang gabi
3. kahapon; kagabi
4. bukas; bukas ng gabi
5. kamakalawa
6. kamakalawa ng gabi
7. kahapon ng hapon
8. agaw-dilim

9. pagkalipas ng dilim
10. hating-gabi
11. madaling-araw
12. tanghali
13. hapon
14. paglubog ng araw

1. day; night
2. today; tonight
3. yesterday; last night
4. tomorrow; tomorrow night
5. day before yesterday
6. night before last
7. yesterday afternoon
8. twilight

9. after dark
10. midnight
11. dawn
12. noon
13. afternoon
14. sunset

1. gine
2. flafus ani
3. flabi ani
4. ani
5. kadang

1. sdu
2. sfadyan/slinggu
3. sbulen
4. sfali
5. mdu
6. kifuh

1. di satu du
2. kat du/klit du
3. muna fali/fali tamlius
4. ani di fali ani
5. di tmdol fali

1. kaganina
2. karong buntag
3. karong hapon
4. karon
5. unya

1. usa ka adlaw
2. usa ka simana
3. usa ka bulan
4. usa ka tuig
5. adlaw
6. gabii

1. may adlaw
2. kada adlaw
3. sa niaging tuig
4. karong tuiga
5. sa sunod na tuig

1. kanina
2. ngayong umaga
3. ngayong hapon
4. ngayon
5. mamaya

1. earlier
2. this morning
3. this afternoon
4. now
5. later

1. isang buong araw
2. isang linggo
3. isang buwan
4. isang taon
5. araw
6. gabi

1. one day
2. one week
3. one month
4. one year
5. daytime
6. nighttime

1. balang-araw
2. araw-araw
3. nakaraan taon
4. ngayong taong ito
5. sa susunod na taon

1. someday
2. everyday
3. last year
4. this year
5. next year

satu	usa	isa	one
lwe	duha	dalawa	two
tlu	tulo	tatlo	three
fat	upat	apat	four
lime	lima	lima	five
nam	unom	anim	six
fitu	pito	pito	seven
walu	walo	walo	eight
syem	siyam	siyam	nine
sfalò	napulo	sampu	ten
lwe falò	kawhaan/beynte	dalawampu	twenty
tlu falò	katloan/trayenta	tatlumpu	thirty
fat falò	kap-atan/ kuarenta	apatnapu	forty
lime falò	kalim-an/ singkwenta	limampu	fifty
nam falò	kan-oman/ saysenta	animnapu	sixty
walu falò	kawalo-an/ otsenta	walumpu	eighty
mlatuh	usa ka gatos	isang daan	one hundred
mlibu	usa ka libo	isang libo	one thousand

tnanin	primero	muna/una	first
galwen	ikaduha	ikalawa	second
gatlun	ikatulo	ikatlo	third
gfatan	ikaupat	ikaapat	fourth
lwe dulê	kaduha	dalawang beses/ dalawang ulit	twice/two times
tlu dulê	katulo	tatlong beses/ tatlong ulit	three times
fat dulê	kaupat	apat na beses/ apat na ulit	four times
lime dulê	kalima	limang beses/ limang ulit	five times
slaan	usahay	pagkaminsan/ paminsan-minsan	sometimes
sulê	makausa	minsan	once

Filak

katef

fasita

bali

satu filak

satu filak fasita

satu filak bali

lime filak

diyes

beynte

singkwenta

piso

uno beynte

uno singkwenta

singko pesos

diyes/diyes sentimos
beinte/beinte sentimos
singkwenta/singkwenta sentimos
piso
uno beinte
uno singkwenta
limang piso

ten centavos
twenty centavos
fifty centavos
one peso
one peso and twenty centavos
one peso and fifty centavos
five pesos